

Hakemsiz Yazılar

Freelance Articles

Entegrasyon veya İzolasyon : Gelecekte Arşivcilik Eğitimi Nasıl Yapılandırılmalı ?*

Volker Schockenhoff**

Çev. İshak Keskin***

Öz

Makalenin konusunu Almanya'da yeni oluşturulmuş olan 'Potsdam Modeli'ne karşı yöneltilen eleştiriler ve burada niçin farklı bir eğitim yürütüldüğüne ilişkin verilen yanıt oluşturmaktadır.

Arşivcilik eğitiminin nasıl yürütülmesi gerektiği konusu 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren artan bir hızla tartışılmaktadır. Ortaya çıkan bilimsel, toplumsal ve teknolojik gelişmeler, bilgiyi düzenleyen bilim dalları arasında bir yakınlasmayı doğurmuştur. Almanya'da hayata geçirilmiş olan Potsdam Modeli arşivcilik, kütüphanecilik ve dokümantasyon eğitiminde yeni bir yapılanma için bir örnektir. Burada eğitim, üç bilim dalına yönelik ortak bir programla başlamakta, ardından da bilim dallarına göre uzmanlık eğitimi verilmektedir. Ancak bu uzmanlık eğitimi sırasında, sözgelimi arşivciliği ana branş olarak seçen bir öğrenci, kütüphaneciliği veya dokümantasyonu yan branş olarak okumak zorundadır.

* Makalenin yayınlandığı yer ve orjinal adı: Volker Schockenhoff, "Integration oder Isolation?", Der Archivar, 4 (1997), s 723-734. Bu makale, Potsdam Yüksek Okulu'nda Arşivcilik-Kütüphanecilik-Dokümantasyon Bölümü'nde 5. yarıyıl Arşivcilik öğrencisiyle yaptığım "Arşiv Bilimi" Seminerimin bir ürünüdür. Bu, didaktik ve yöntemsel perspektif altında öğrencileri olanaklar çerçevesinde bilimsel sisteme dahil etme çabasıdır. Bu seminere katılanlar şunlardır: Petra Auschrat, Christian Becker, Ines Belger, Doreen Bombitzki, Jörg Fischer, Jens Fleischer, Stephan Fölske, Janin Lenk, Doreen Just, Hans-Günther Kessler, Ute Meyer, Jens Möllenbeck, Johannes Röhm, Doreen Tetsh ve Ina Wollenberg. [Y.n]

** Prof. Dr. Volker Schockenhoff, Potsdam Üniversitesi, Potsdam Meslek Yüksek Okulu Enformasyon Bilimleri Bölümü (Arşivcilik, Kütüphanecilik, Dokümantasyon) öğretim üyesidir.

*** İshak Keskin, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü araştırma görevlisidir; e-posta: ishakkeskin@hotmail.com

Bu tip bir eğitim, örneğin dokümantasyon biliminin önemli rol oynadığı basın-yayın arşivleri, iş dünyası arşivleri vs. için son derece gereklidir. Böylelikle, bu radaki eğitim hem devlet ve hem de bunun dışında kalan diğer kurum ve kuruluşların gereksinimlerini karşılayabilecek arşivci yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu model kısaca 'ortak' ancak 'esnek' kelimeleri ile özetlenebilir.

Federal Almanya Arşiv Tartışmasına Yönelik Bir İşbirliği Modeli:

Eckhart G. Franz, daha 1975'te 50. Alman Arşiv Günü Toplantısı'nda verdiği "Arşiv-Kütüphane-Dokümantasyon: Bir Konum Belirleme Denemesi" konulu konferansında, bu disiplinlerin özelliklerini değiştirmeden entegrasyonunu ve işbirliğini istemişti. Franz, sürekli artan bilgi seli ile oluşan –ki, bu arşivlerde belge yığını sorunu olarak adlandırılmaktadır- yoğun bilgi talebinin personel ve parasal olanakları zorlayacağı gerçeğinin kaçınılmazlığını görmüştü.¹

Bu tarihten on beş yıl kadar sonra, 1989 yılında, zamanın Alman Arşivciler Derneği Başkanı Hermann Rumschöttel, Marburg Arşiv Okulu'nun 40. Açılış Yıldönümü dolayısıyla, "Arşiv, Kütüphane, Dokümantasyon – Gelenekselleşmiş Sınırlar ve Yeni Perspektifler" konusuna atfedilen konferansta özeleştirici de yaparak şu tespitte bulunmak zorunda kalmıştır: Gelişmekte olan yakın sahalarda görülen sayısız ortak özelliklere rağmen, 20 yıl öncesine göre bugün işbirliği ve entegrasyonda neredeyse hiç artış olmamıştır.²

Üç yıl sonra Marburg Arşiv Okulu'nda eğitim materyali olarak doğrudan arşivcilik dersi için basılan "*Schlüsselbegriffe der Archivterminologie (Arşiv Terminolojisinin Anahtar Kavramları)*" adlı kitapta artık konu, olası işbirliği ve koordinasyonunun detaylı bir şekilde araştırılmasından ziyade sınırlama ve dışlamadır. Burada, kasıtlı olarak arşiv, kütüphane ve dokümantasyon arasında varsayılan farklılıklar bir araya getirilmiştir. Böylece, örneğin arşiv ve dokümantasyon arasındaki sınırlamanın kullanıcı bakış açısına dayanan tasviri şöyle dile getirilmektedir. Dokümandan somut sorulara ilişkin mümkün olduğunca güvenilir yanıtlar bekleyen kullanıcı, arşivde erişilebilir kaynakları dilediği gibi değerlendirmeyi istemektedir. Bunu müzeye yönelik bir sınırlama olarak alırsak; arşivdeki ziyaretin amacı, "belirli bir soruya özgün bir cevap"³ arama olarak belirlenecektir.

Marburg Arşiv Okulu'nun yöneticisi Angelika Menne-Haritz, en son yayımlanan "*Archivausbildung: Professionalisierung statt Harmonisierung -Arşivcilik*

¹ Biraz değiştirilmiş başlığa göre konferansın baskısı karşılaştırılabilir; *Der Archivar*, 29 (1976), s. 31-44.

² Toplantının konferanslarını karşılaştırınız; *Der Archivar*, 42 (1989), s. 543.

³ Angelika Menne-Haritz, *Schlüsselbegriffe der Archivterminologie: Lehrmaterialien für das Fach Archivwissenschaft.*, Marburg, 1992, s. 74, 80.

Eğitimi: Uyumlaştırma Yerine Profesyonelleştirme-"⁴ adlı makalesinde Potsdam Eğitim Modeli hakkında şu yargıya varmaktadır: Potsdam Eğitim Modeli, her durumda, branş bilgisinin azalmasına neden olmaktadır; bu, iş-pazar politikası ilkeleri yüzünden bir yerde göze alınabilirse de, ancak geleceğe yönelik iyileştirme olarak fazla övülmemelidir.

“Uyumlaştırma Yerine Profesyonelleştirme”: Marburg Arşiv Okulu’nun Dışlayıcı Pozisyonu

Bu makalenin - “*Der Archivar*” okuyucuları için - biraz sapa bir yerde basılması dolayısıyla, önemli noktalarını özetle aşağıya alıyoruz: 1970’li yılların başından beri, bilgiyi düzenleyen mesleklerin eğitiminin birbiriyle uyumlaşması konusunda bir tartışma mevcuttur. Bu uyumlaşma, elektronik veri işlemenin (Elektronische Datenverarbeitung) devreye girmesiyle birlikte büyük olasılıkla beklenen düzenlemelerin yapılmasına bağlı olarak gelecekte bir anlam kazanacaktır. Ancak bu varsayımın perspektiften yoksun olduğu anlaşılmıştır. Buna karşın 1970’li yılların sonlarından itibaren, yasal görevlerin formüle edilmesi ile arşivciliğin kendine has temel ilkeleri ve spesifik görevleri olduğu şeklinde yoğun bir düşünce yerleşmeye başlamıştır. Böylelikle günümüzdeki tartışmanın konusu, kamusal hizmetin özelleştirme ve bütçe oluşturmanın ışığı altında yeniden yapılandırılması ve arşive ait görevlerin egemen karakterinin kütüphane ve müzelerin kültürel görevleri ile karşılaştırılmasıyla belirlenmiştir. Baden-Württemberg’de uygulanan hizmetiçi eğitimin gerekliliği bundan anlaşılmaktadır.

Bu alanla ilgili tartışma, kendi içinde yoğunluk kazanmıştır. Yaygınlaşmaya dair bir normun benimsenmesi, arşivciliğin yenilenen bağımsızlık savaşının günümüzdeki –bu kez tarih biliminin değil, aksine bilgi işlemeyi düzenleyen kavramın zirvesini oluşturmuştur. Kütüphanelerde veya dokümantasyon kurumlarında, aşamalı yaygınlaştırmanın bu taslağına ilişkin hiçbir paralellik yoktur. Arşivsel yaygınlaştırma, kütüphanelerdeki nadir eserlerin kataloglanmasından farklı olarak materyallerin düzenlenmesi olmuştur. Bu taslak, zamanın geleneksel arşivsel ilkelerinin ortaya çıkarılacağı ya da yeniden keşfedileceği güçlü Kuzey Amerika etkisini göstermektedir. Bu durum, kütüphanecilik eğitiminden kopmaya neden olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki spesifik hale getirilmiş arşivcilik eğitimi, göç edışıyle birlikte kendi deneyimlerini oraya aktaran Ernst Posner’e dayanmaktadır. Schellenberg çizgisi, bu etki olmaksızın, yalnızca Amerikan bakış açısından bağımsız düşünülemez. Bu arada arşivciler için, farklı üniversitelerde bağımsız arşivcilik eğitimi veren lisans programları oluşturulmuştur.

⁴ Angelika Menne-Haritz, “Archivausbildung: Professionalisierung statt Harmonisierung”, *Aspekte der Professionalisierung des Berufsfeldes Information*, Ed. by. Thomas Seeger, Konstanz, 1995, s. 361-373.

1981 yılında Vancouver'da British Columbia Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan eğitim biçimi, Posner tarafından oraya taşınan eski Prusya modeli doğrultusunda yürütülmüştür.

Bu eğilimleri yanlış anlamış olarak, Amerika tipi eğitime dair oluşturulan efsaneyle Potsdam'daki yeni Arşiv-Kütüphane-Dokümantasyon Bölümü'nde, Vancouver'daki uyum lehine bir hava yaratıldığı söylenmektedir. Çizgi dışı alıntılarla, Harald Millonig tarafından arşivcilikte bir dokümantasyonlaştırma olduğu iddia edilmiş ve buna karşın arşivcilikte bağımsız eğitim içeriklerinin oluşumunun bir zorunluluk olduğu ortaya çıkmıştır. Kaygan bir zemin üzerinde hareket eden kişi adımını dikkatli atmalıdır (Arşivcilik metodunun çekirdek sahası, yönetsel belgelerin değerlendirilmesi olmuştur). Provenans sistemi, 19. yüzyılda, arşiv çalışmasının en rasyonel ve mantıksal dayanağı olarak ortaya çıkmıştır. Provenans sisteminin formüle edilmesi ile gerçekleştirilen arşivciliğin teorik temeli, bugün dahi, elektronik belgelerin analizinde kendini kabul ettirmiştir.

Bundan dolayı arşivlerde uzman personel gerekli, anahtar faktör ise eğitim olmuştur. Arşivcilik branş eğitimi, Almanya'da eski bir geleneğe ve sağlam bir yapıya sahiptir. Arşivcilik, giderek daha fazla ilgi uyandırmaktadır. Arşiv biliminin hedefi, ekonomik ve yönetsel işlemlerden doğan belgelerin kullanıma hazır hale getirilmesi için, var olan metotların geliştirilmesi ve açıklanması olmuştur. Marburg Arşiv Okulu, iyi imkanlara sahiptir (Marburg Arşiv Okulu, Almanya'da arşivcilik mesleğinin profesyonelleştirilmesinde itici güç olma görevini üstlenebilir). Arşivler, kütüphaneler ve dokümantasyon merkezleri, kendi konularının, yöntemlerinin ve amaçlarının açık şekilde tanımlanmasına gerek duymuşlardır. Onlar, iş-pazar politikası ilkelerine göre, akıma neden olsalar da, üç farklı mesleklerdir. Tutarlılık, akımlaştırılan veya uyumlaştırılan mesleklerdeki branş bilgisinin azalmasıdır. Bu sonuca katlanılabilir; bununla birlikte, geleceği yönlendirecek iyileşme olarak tavsiye edilmemelidir.

Yazarın bu argümanlarının çoğu, yeni değildir. Bu deliller, daha önceden onun tarafından kısmen farklı şekillerde basılmışlardır.⁵ Marburg Okulu'nun propagandasını yaptığı arşivci pratiğine dayanan meslek tablosuna, yerel arşivler tarafından, haklı olarak ve iyi düşüncelerle defalarca itiraz edilmiştir.⁶ Bu eleştiriyeye yönelik ve teorik olarak sağlam bir zemine oturtulmuş kapsamlı bir cevap, şimdiye dek ortaya konulmamıştır.⁷ Benzer bir çözüm önerisi de, söz konusu makale çerçevesinde verilememiştir.

⁵ Karşılaştırınız: Angelika Menne-Haritz, "Das Provenienzprinzip als Bewertungssurrogat?", *Der Archivar*, 47 (1994), s. 229-252.

⁶ Son olarak karşılaştırınız: Ernst Otto Bräunche, Michael Diefenbacher, Herbert Reyer, Klaus Wisotzky, "Auf dem Weg ins Abseits/ Zum Selbstverständnis archivarischer Tätigkeit", *Der Archivar*, 48 (1995), s. 433-446.

⁷ Federal Cumhuriyet'te Schellenberg'in "bilgi" kavramı alıntısının problematiğine dair Wolfgang Hans Stein tarafından kaleme alınan makaleyi karşılaştırınız: Wolfgang Hans Stein, "Die Verschiedenheit des Gleichen. Bewertung und Bestandsbildung im archivischen Diskurs in Frankreich und Deutschland", *Der Archivar*, 48 (1995), s. 600 vd.

İzolasyonistlerin Teorik Dayanağı: “Özerk Arşivcilik”

Bizler, burada daha ziyade, Marburg’lu izolasyonistlerin arşivcilik eğitimine yönelik birkaç tezi ve iddialarıyla ilgili tartışmayı sınırlandırmak istiyoruz.

Özerk bir arşiv biliminin oluşturulması, birleştirici bir modelin kesin şekilde reddine de dayanak oluşturduğu göz önünde bulundurularak öncelikle “arşiv biliminin” anlaşılması için kısa bir gezinti gereklidir. Arşiv biliminin amacı, ekonomik ve yönetsel işlemlerden doğan belgelerin hazır hale getirilmesi için, yöntemlerin oluşturulması ve geliştirilmesidir. Arşiv teorisindeki değerlendirme isteği, arşiv bilimini ön planda tutmaktadır. Sürekli şekilde koruma ve yararlandırma için yönetsel belgelerin anlam gücünün belirlenmesi ve analizi, arşivci işlevlerin değerlendirilmesinden anlaşılmaktadır.⁸

Sübjektif bir etki olmaksızın yönetimin çalışma biçimi ve organizasyonu ile ilgili delillerin yansız şekilde arşivlenmesi “bilgisel değer analizi”nin araçları ile mümkündür. “Bilgisel değer” analizi ve uygun dosyaların arşivlenmesi, görülebilir yararlarından bağımsız şekilde gerçekleşir. Bodo Uhl, açıklık değerinin analizini basit arşivsel değerlendirme çalışmalarının gereği olarak aşağıdaki noktaya getirmiştir: “Biz, bütün alçak gönüllülüğümüzle sadece adı geçen arşiv taşıyıcılarımızın farklı provenanslarının faaliyetlerini ana hatlarıyla belgelemeyi ve kim tarafından olursa olsun anlamlı görülen dosyaların, olayların ve gelişmelerin ayırt edilmesini görev addetmeliydik.”⁹ Bodo Uhl, bununla, arşivci değerlendirmesinin içerik kavramına açıkça karşı durmaktadır. Örneğin Eckhard G. Franz tarafından anlatılan görüşte ifade edildiği gibi; “arşivci, bu yüzden, kendisi tarafından yetkili kılınan devir oluşumunda ilgili tarihin farklı noktalarını ve tarih içerisindeki etkili toplumsal güçleri ve süreçleri gün ışığına çıkarmaktadır.”¹⁰ Böylelikle Bodo Uhl, her bir “arşiv taşıyıcımızın” faaliyetinin sadece dokümanter hale getirilmesini istemektedir.

Bu nedenle değerlendirme modeli olarak “bilgisel değer analizi”, her durumda, idari dosyaların küçük bir kısmına –burada özellikle önce federal ve eyalet düzeyindeki bakanlık dosyaları sahasına- uygulanabilir. Bilgisel değer analizi, metodik bir meslek aracıdır ve hiçbir şekilde “özerk arşiv bilimi”nin oluşturulması için yeterli bir zemin oluşturmaz. Bilgisel değer analizi, benzer fonksiyonlara sahip bir veya birçok dairenin, yani benzer yetkilere sahip olan dairelerin idari organizasyon dosyalarına da uygulanabilir. Farklı fonksiyonları olan dairelerdeki işlevlerin bilgisel değer problemi, kendiliğinden oluşur. Bu değer, kuşkusuz, Federal Tahlil ve Patates İşleme Araştırma Kurumu için başka, Federal Anayasa Koruma Dairesi için başka türdür. O halde problem, farklı görevlere sahip

⁸ Karşılaştırmız: Angelika Menne-Haritz, *Schlüsselbegriffe der Archivterminologie*, s. 44.

⁹ Bodo Uhl, “Bewertung von Archivgut”, *Der Archivar*, 43 (1990), s. 536.

¹⁰ Eckhart G. Franz, *Einführung in die Archivkunde*, 4. baskı, Darmstadt, 1993, s. 85.

dairelerin “bilgisel değer analizi” için, iş gücünün, iş zamanının belirlenmesidir. Bu, içeriksel olarak cevaplandırılması gereken bir sorundur.

Arşivsel devir oluşumunun amacı ve hedefi, Hans Booms’un daha 1971’de belirttiğine göre, “bizim modern endüstri toplumumuzun çoğulcul yapısındaki yalnızca bütün çıkar gruplarının ve sivil örgütlenmenin dahil olduğu toplumun bütününe içeren kamusal yaşamın dokümantasyonu olabilir”.¹¹ Hans Booms’un bu yaklaşımı, sadece devlet ve onun organlarını değil, bütün toplumu kapsayan bir perspektifi niteleyen bir devir oluşumunu amaçlamaktadır. Buna karşın, “Bilgi değer analizcileri”, devir imkanı olarak sadece sınırlı devlet görevlerini amaçlamaktadırlar. Onlar, bu yaklaşımlarından dolayı keyfi davranmaktadırlar ve tarihsel devir oluşumunun biçimlenmesinin bozulmasına katkıda bulunmaktadır.

Yeniden birleşmeye kadar II. Dünya Savaşı sonrası Federal Almanya arşiv te-ori ve pratiğinin provenans sistemine dayalı olarak yürütülen Schellenberg’in değerlendirme stratejisini niçin benimsemediği şeklindeki Bodo Uhl’un sorusu, –ki, Angelika Menne-Haritz, bu soruyu kuşkulu bir şekilde Alman arşiv tarihine geri dönüş yaparak açıklamaya çalışmaktadır¹², bu nedenle şu şekilde tersine çevrilmelidir: Marburg Okulu, Schellenberg’i şimdilerde hangi amaç için ve nasıl benimsemiştir? Son olarak kısa bir süre önce Stein, Schellenberg’in değerlendirme stratejisinin “nasıl” olduğuna işaret etti.¹³ Bunun “niçin” olduğunu ise, aşağıda biz ele alacağız.

Prusya ve Almanya’nın Sevilen İhraç Malı Arşivcilik Eğitimi mi?

Öncelikle Vancouver’daki üniversitede geçerli olan eğitimin (Marburg’daki eğitim gibi), Posner tarafından oraya taşınan eski Prusya Modeli tipinde yürütüldüğü iddiasını ele alacağız. Bu argümanın niteliğini Hartwig Walberg, şu şekilde tanımlamıştır: “30’lu yıllarda devlet arşivcileri için Berlin Dahlem’deki Gizli Devlet Arşivi (Geheimes Staatsarchiv)’ndeki geliştirilen bir eğitim, olsa olsa, tarihsel olabilir, ancak şimdiki meslek pratiğinin gelişimi için bir anlam taşımamaktadır.”¹⁴

Buna göre eğitimin içeriği nasıl olmalıdır? Bugün geçerli sınav yönetmeliğine göre Marburg’daki yönetici arşivciler, birer tane Almanca ve Latince olan or-

¹¹ Hans Booms, “Gesellschaftsordnung und Überlieferungsbildung. Zur Problematik archivarischer Quellenbewertung”, *Archivalische Zeitschrift*, 68 (1972), s.40.

¹² Wolfgang Hans Stein, “Die Verschiedenheit des Gleichen. Bewertung und Bestandsbildung im archivischen Diskurs in Frankreich und Deutschland”, *Der Archivar*, 48 (1995), s. 600.

¹³ Angelika Menne-Haritz, *Schlüsselbegriffe der Archivterminologie*, s. 44.

¹⁴ Hartwig Walberg, “Eine neue Ausbildungsstätte für Archivarinnen und Archivare in Potsdam”, *IMS*, 2 (1995), s. 20.

taçağ belgelerini ve yine birer tane Almanca ve Fransızca olarak yazılmış olan belgeleri yazılı bir sınavda yazarak kopya yapmak ve kritik etmek zorundadırlar. Bu sınav metodu, 1917'den (!) bu yana burada hiç değişikliğe uğramamıştır.¹⁵ Bunlar, gerçekten eğitimin kökleşmiş formlarıdır!

Şimdi biraz da Vancouver'daki eğitimin nasıl olduğuna bir göz atalım. Oradaki arşiv çalışmaları için ayrıca aşağıdaki ders programı mevcuttur:¹⁶ Arşiv Materyallerinin Yapısı, İndeksleme -ki, bu büyük olasılıkla kütüphaneciliğe dayanmaktadır-, Arşiv Materyallerinin Düzenlenmesi ve Tanımlanması, Büro Sistemlerinde Kayıtlar, Kayıt Tutma, Arşiv Kavramları Tarihi, Dokümanların Seçimi ve Sağlanması, Kanada Arşivlerinin Hukuksal Durumu, Arşivcilik Sahasında Kamu Hizmetleri, Erişim Sistemleri, Elektronik Belgelerin Yönetimi, Arşiv ve Kütüphane Yönetimi (!), Arşiv Sistemleri ve Meslek Olarak Arşivcilik, Koruma, Arşiv ve Kütüphanelerde Araştırma Yöntemleri (!). Arşivcilik Yüksek Lisans programı (lisansüstü eğitim), arşiv türleriyle ilgili derslerin yanında, medya ve iletişim sahaları ile kütüphanecilik yani enformasyon bilimi sahalarında da seminerlerin düzenlendiğini göstermektedir. Arşiv, kütüphane ve enformasyon/dokümantasyon sahalarının burada birleştirildiği açıkça görülmektedir.

Böylece, öğretim metotlarının Amerikanlaştırılmasının başlangıçta gerekli olması ve de arşiv, kütüphane ve enformasyon/dokümantasyon sahalarının birleştirilmesinin daha büyük rol oynaması dolayısıyla bugün halen, bu metottan ne kast edilirse edilsin, Vancouver'da Prusya (Eğitim) Metodu'na göre derslerin okutulması hiçbir şekilde söz konusu olamaz.

Kuzey Amerika'daki arşivcilik eğitiminde yarı zamanlı üniversite eğitiminin söz konusu olduğu gerçeği Marburg'da üzerinde durulmadan kapalı geçilmiştir. Doğal olarak bu, tam zamanlı bütünsel eğitim kavramına uymamaktadır: Federal Almanya'daki bugünkü politik gelişmeye bakıldığında –sadece yönetsel reform kavramı şeklinde dile getirildi-, tam zamanlı eğitime yönelik yükselen krizi görmek hiç de zor değildir. Çünkü, yönetsel reformun bir sonucu olarak personel araç-gereçlerinin tasfiyesi, politik olarak ihtiyaç duyulan memur sayısının en aza indirgenmesi olacaktır. Bu, istesek de istemesek de tam zamanlı eğitimin gerekliliğine dair olan soruyu beraberinde getirecektir. Prensip olarak arşivsel görevlerin özerk olduğu ve bu nedenle hizmetiçi eğitim gerektiren Marburg tezi, bu görüşe göre nafi bir deneme olarak değerlendirmeyi gerektirmektedir. Baden-Württemberg Arşiv Yönetimi ile sırt sırta ve omuz omuza verilerek bu hayati tehdit savuşturulmalıdır. Marburg tezi, bundan dolayı, eğitim içeriği hakkındaki tartışma ile karıştırılmamalıdır.

¹⁵ Albert Brackmann, "Das Institut für Archivwissenschaft und geschichtswissenschaftliche Fortbildung am Geheimen Staatsarchiv in Berlin Dahlem", *Archivalische Zeitschrift*, 7 (1931), s. 3.

¹⁶ Karşılaştırma için bkz.: <http://edziza.arts.ubc.ca/slais/arts.html>

Angelika Menne-Haritz'in gizlediği hizmetiçi eğitim modeline aykırı gelen bir dizi başka reform stratejileri sıralanabilir.

Hessen Bilim Bakanlığı tarafından, Üniversite Reformu dolayısıyla çıkartılan yayında, arşiv ve kütüphanecilik sahalarında yeniden meslekiçi eğitim oluşturulması tavsiye edilmemektedir. "Üniversite Örgütlenme Komisyonu, bu nedenle, (Marburg) Arşiv Okulu ve Frankfurt Kütüphanecilik Okulu'nun, Darmstadt Yüksek Okulu Enformasyon ve Dokümantasyon Bölümü ile işbirliği yapması yönünde beyanda bulunmuştur."¹⁷

Üniversite Öğretim Üyeleri Birliği, kamusal hizmete yönelik meslek yüksekokullarının çoğunu genel yüksekokullara dönüştürmeyi istemektedir. Çünkü, güya tam zamanlı eğitim veren meslek yüksekokulları, diğer yüksekokullarla, kalite karşılaştırması dışında durmakta, bütün politik kontrollerden muaf tutulmakta ve onların katı, başarıyı engelleyici denetim ve kontrol mekanizmalarının emri altında bulunmaktadır. Resmi bütçenin bununla erişeceği rahatlama diğer bir avantaj olabilir.¹⁸

Nordrhein-Westfalen'daki kütüphanecilik eğitimi, aynı şekilde, ilginç yeniden yapılanmaları göstermektedir: Uzman arşivci programı, Köln Meslek Yüksekokulu'nun Kütüphanecilik ve Enformasyon Bölümü'nde yasal memurluğa hazırlama hizmeti olarak oluşturulmuştur. Dolayısıyla geleceğe yönelik yeni bir ağırlık merkezi olarak "belge yönetimi" amaca uygun olacaktır. Böylelikle "arşivcilik, kütüphanecilik ve dokümantasyon ortak temel eğitimi mümkün kılınacaktır".¹⁹

Marburglu izolasyonistler, buna karşın, arşiv, kütüphane, dokümantasyon sahalarındaki aykırı yönleri tek taraflı olarak vurgulamaktadırlar.

Yaygınlaştırma Metodu –Entegrasyon Denemesine Yönelik Bir Saha-

Böylelikle yaygınlaştırma önerisi,²⁰ arşivcilerin "bağımsızlık savaşı" olarak stilize edilebilir ki, burada iki yarıyıllık derslerin yarım ders yılı içinde iyi şekilde aktarılabilceği basit bir yöntem söz konusudur.

Bilimsel dergimizde, yaygınlaştırma sahasında pratikten yetişen meslektaşlarımız tarafından defalarca tasvir edilen bilimsel metotların kullanımına ilişkin ye-

¹⁷ *Autonomie und Verantwortung. Hochschulreform unter schwierigen Bedingungen*, Hessisches Ministerium für Wissenschaft und Kunst, Frankfurt/aM, 1995; bu işareti meslektaşımız Botho Brachmann'a borçluyuz.

¹⁸ Karşılaştırmız: *Hochschulpolitische Forderungen des Hochschullehrerbunds zur Weiterentwicklung der Fachhochschulen von November 1994..*

¹⁹ Helmut Jüngling, "Wachsender Bedarf an Informationsspezialisten. Perspektiven des Fachbereichs Bibliotheks- und Informationswesen", *Insider Fachhochschule Köln*, Temmuz 1995, s. 9-12.

²⁰ Karşılaştırma için bkz.: *General International Standard Archival Description*, Ottawa: 1994; Almanca tercümesi için bkz.: *Internationale Grundsätze für die archivische Verzeichnung*, Almanca'ya çevirenler: Rainer Brüning ve Werner Heegewaldt, Marburg, 1994.

terli araştırılmış bu gibi imkanlar arşivcilik lehine yoktur. Bunun dikkate alınması gerekmektedir. Geleneksel arşivci nitelemesi, provenansa –kaynağa- yönelik araştırma araçlarının hazırlanmasıdır. Provenansa yönelik demek, arşiv malzemelerinin kaynağının ve birbirleriyle olan ilişkilerinin devam etmesi –korunması- demektir.

Buna karşın, ayrıca, daha eski olan “pertinenz’ prensibi”, coğrafi bölgelere, kişilere veya konuya ilişkin düzenlenmeye yöneliktir ve tek olan belgelerin genetiksel ilişkilerini bozmuştur. Tarihsel kaynak kritiği nedeniyle bile, provenansın korunması doğal bir zorunluluktur. Provenans, aynı zamanda, kullanıcıların konuya yönelik sorunları için yararlanabilecekleri bir araştırma kriteridir. Heinz Boberach, daha 1975’te, yaygınlaştırmada provenansın korunması koşuluyla yeni yöntemleri talep etmiştir. Çünkü, “kullanıcıların kurum-tarihsel bilgilerin [...] belli bir kısmına sahip olmaları doğrusu artık beklen[er]mezdi.” Ve Heinz Boberach, biraz güvenmiş bir tavırla şöyle eklemiştir: “Valiliğin ne olduğunu ve hangi yetkilere sahip olduklarını kendiliğinden bilemeyen tarih seminerlerindeki asistanlar bile, artık istisna değiller”.²¹

Bununla beraber, yalnızca kurum-tarihsel bilgiler şart koşulacak olsa, provenansa dayalı son niteleme, ancak kullanıcının kurumsal yetkiye ve kaynak malzemeye ne denli doğrudan ve hızlı ulaşacağı sorusuyla anlam kazanır. Bu nedenle- Rolf-Dietrich Müller, bunu, Paderborn şehrinin yönetimi için örnek olarak göstermiştir-, sık sık yetkilerin değişmesi ve kaydırılması yüzünden bugün arşiv yönetimi giderek daha da zorlaşmaktadır. Rolf Müller, “kurum yetkisine dayalı problemi ortaya koyan ilgili kaynaklara mümkün olduğunca hızlı ve her şeyden önce de kapsamlı bir erişim gibi diğer yolları bulmamıza imkan veren bilgisayar destekli soruşturma olanakları yoluyla [...] şimdiye kadarki araştırma araçlarının tamamlanmasının zorunlu olduğunu” haklı olarak belirtmiştir.²²

Buradaki yaklaşım, fonlar lehinde dokümanter metodun oluşturulmasıdır. Araştırma kriteri olarak provenans, arşivlerdeki dokümantasyon malzemesi ve vaka dosyalarının hacmine karşı esasen ikinci derecede öneme sahip olabilirdi. Öyle ki burada, dokümanter metotlar eşdeğer niteleme olarak görülebilirler.

Arşivcilerin görevleri, gelecekte çok daha büyük ölçüde kullanıcı odaklı olmalıdır. Arşivciler, enformasyonu kullanıcı ilgisine yönelik olarak uygun şekilde hazırlamak ve erişilebilir hale getirmek zorundadırlar. Bu, dokümantasyon bilimi

* Belgelerin, kaynağına bakılmaksızın, coğrafi bölgelere, kişi adlarına ve konuya göre düzenlenmesini esas alan düzenleme sistemi. Bu sistem, *Dictionary of Archival Terminology- Arşivcilik Terimleri Sözlüğü*’nde (Türkçe haz. ve çeviren Bekir Kemal Ataman, İstanbul, 1995) “uygunluk ilkesi”, İsmet Binark tarafından yayımlanan *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri* adlı kitapta ise “*pertinans prensibi*” olarak geçmektedir., (Ç.n.)

21 Heinz Boberach, “Archivbenutzung und archivarische Arbeit im Wandel von Interessen und Methoden”, *Der Archivar*, 28 (1975), s. 27.

22 Rolf-Dietrich Müller, “Archivische Findmittel der Gegenwart für die Zukunft – Standbestimmung aus der Sicht eines westfälischen Staatsarchiv”, *Archivpflege in Westfalen und Lippe*, 33 (1991), s. 43-46.

sahasındaki ve bilgisayar tekniğinin kullanımı ile ilgili şimdiki bilgileri gerektirmektedir. “Geleceğin arşivcileri, bilgisayar destekli tanımlama ağları ve dokümantasyon stratejileri gibi ortak çalışmalara [...] ihtiyaç duyarlar.”²³

Potsdam Modeli – İzolasyon Yerine Entegrasyon-

Potsdam’da arşivcilik, kütüphanecilik ve dokümantasyon biliminin eğitim içeriklerinin hayata geçirilmiş olan birleşimi, buna rağmen, seçilmiş ana branş arşivde şekillenen ve yoğunlaştırılan eğitimden de hiçbir şekilde vazgeçmemektedir. Burada, örneğin arşivciliğin ana branş ve dokümantasyon biliminin de yan branş olarak seçilebileceği uyumlaştırılmış bir eğitim söz konusudur. Bu uyumlaşma, dokümantasyon bilimine arşivciliğin katılmasıyla özdeşlenemez. Bu uyumlaşma, daha çok, dokümantasyon kısmının katılımı ile arşivcilik eğitiminin gerekli bir şekilde tanımlanmasıdır. Bu gereklilik -yukarıda belirtildiği gibi-, geleceğin arşivcisine yüklenen görevlerden anlaşılmaktadır: “Kütüphane, arşiv ve belge yönetiminin tümü, gelecek yıllarda, enformasyon çağının kendinden emin olarak gelişmesi dolayısıyla ürkütücü bazı zorluklarla karşılaşacaktır. Bu zorluklar, elektronik formdaki bilginin sağlanması, korunması ve erişimin mümkün kılması becerilerini kapsamaktadır.”²⁴

Geçen yıllarda geleneksel arşivler yanında (devlet arşivleri, yerel arşivler) mevcut olan arşivcilik meslek sahaları, - örneğin, dokümantasyon biliminin önemli rol oynadığı medya arşivleri (basın-yayın arşivleri) – iş dünyası arşivleri, parlamento arşivleri vs. eğitimde istenerek görmezlikten gelinmişler ve üvey evlat muamelesi görmüşlerdir. Arşiv, kütüphane ve dokümantasyon bilimi sahalarının kaynaşması, hiç kuşkusuz, parlamento ve parti arşivleri ile medya arşivlerinde çok büyük öneme sahiptir. Mümkün olan hızlı ve kapsamlı bilgi iletimi dolayısıyla bu arşiv tiplerinde, daha ziyade, geleneksel anlamda arşivci görevlerinin arka plana itildiği dokümantasyon merkezleri söz konusudur.

Öğrencilerin uygun şekilde sınırlanmış eğitim süresi içerisinde bütün arşivsel fonksiyonlara yönelik özel bir eğitim edinemeyebilecekleri düşünülebilir. Çok yönlü bir kullanımın mümkün kıldığı çok büyük bir esnek yapının uygun bir eğitim içeriği ile ortaya çıkması, buna dayanılarak, garanti edilmelidir. Bu durum, mesleklerinin başında birçok yolu mümkün olduğu ölçüde değişime açık tutması ve en başından itibaren iş sahasını sınırlandırmaması gereken mezunların ilgisine bağlıdır.

Meslek tablosu ve eğitim, karşılıklı olarak, birbirine bağımlıdır. Birçok du-

²³ Richard J. Cox, “Education Archiving, Speculations on the Past, Present and Future”, *Journal of the American Society for Information Science*, 39 (1988), s. 340.

²⁴ Cynthia J. Durance ve Hugh A. Taylor, “Wisdom, Knowledge, Information and Data” *Alexandria*, 4 (1992), s. 61.

rumda, özellikle güçlü geleneğe sahip olan eğitim kurumlarında eğitim, mesleki taleplerin gerisinde kalmaktadır. Çünkü sevdikleri ders planından ayrılmak zordur.²⁵ Şimdi, zengin geleneğe sahip olan bu eğitim kurumlarında, örneğin Marburg Arşiv Okulu'nda da olduğu gibi, bir yandan daha sonraki meslek hayatı için eğitimin kullanılabilirliği, diğer yandan da eğitimin kendi başına yürütülmesinin eleştirel bir gözle değerlendirilmesi gerekliliği görülmektedir. Böylelikle Marburg Arşiv Okulu öğrencileri, eğitimin temel yöneliminin devlet gereksinimlerine yönelik yürütülmesinden şikayet etmektedirler. Bu eğitimden sonra diğer arşiv türlerine yönelen mezunlar, okulda edindikleri meslek bilgilerini kısıtlı şekilde uygulama şansına sahiptirler. Ayrıca 20. yüzyılın modern belgelerinin yeterli dercede dikkate alınmaması ve tarihsel konulara yönelik yoğun eğitimin yapılması kusurlu bulunmaktadır.

Bugün meslek tablosunun hızlı şekilde değişmesiyle arşivcilik mesleğinin karşı karşıya kaldığı yenilikler, eğitim içeriğinin uyumlaştırılmasını gerekli kılmaktadır. “Bir arşiv okulu, komple bir arşivci yaratma iddiasında olmamalıdır, ancak öğrencileri ne tür arşivde çalışırlarsa çalışsınlar eğitimlerine devam etmelerini sağlamalıdır. [...] Bir meslek okulundan mezun olan bir kişi, problemlerin üstesinden gelme, sorunları öğrenmiş olduğu şeylerle karşılaştırma ve onları çözme konusunda beceriye sahip olmalıdır”.²⁶

Elektronik medya, arşivcilik-kütüphanecilik-dokümantasyon bilimlerinin birbirine yakınlaşmalarını kolaylaştıracaktır. “Bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojilerinin birleşmesinin etkisi, bir kez daha bu disiplinlerin birlikteliğini zorlayan medya kombinasyonlarında bilgiyi üretmektedir ve bu yakın işbirliğinin sonucu olarak da büyük bir yarar ortaya çıkabilir”.²⁷ Biz, enformasyonun ve buna bağlı enformasyon tekniğinin giderek daha büyük bir rol oynadığı bir toplumda yaşıyoruz. Bu durum, otomatik olarak bilgiyle ilgili ve nihayet arşivcilerin de onunla ilişkilerinin olduğu bütün mesleklerin meslek sahalarının değişmesine neden olmaktadır: “Toplumumuz, daha fazla bilgiye bağımlı hale geldiğinden, bütün alanlardaki enformasyon profesyonellerine duyulan gereksinim geçen on yıla göre çok daha yoğun olacaktır”.²⁸

Bu üç disiplin, arşivcilik, kütüphanecilik ve dokümantasyon bilimi, kendi ta-

²⁵ Hartmut Weber, “Der Archivar und die Technik im Archiv. Berufsbild und Konsequenzen für die Fachausbildung im Zeitalter von Papierzerfall und modernen Informationstechnologien”, *Der Archivar*, 47 (1994), s. 253-268.

²⁶ Giovanni Vittani: *La formazione dell'archivista*; buradan şu şekilde alıntı yapmıştır: 1917'de Milan Arşiv Okulu'nda bir Profesör olan G. Vittani, öğrencilere farklı arşivlerde çalışabilecek eğitimin verilmesi gerektiğini daha 20. yüzyılın(!) başlarında sezmiştir. Luciana Duranti, “The Archival Body of Knowledge, Archival Theory, Method, and Practice, and Graduate and Continuing Education”, *Journal of Education for Library and Information Science*, 34/1, Winter 1993, s. 16.

²⁷ Cynthia J. Durance ve Hugh A. Taylor, “Wisdom, Knowledge, Information and Data”, *Alexandria*, 4 (1992), s. 61.

²⁸ Toni Carbo Bearman, “The Education of Archivists. Future Challenges for Schools of Library and Information Science”, *Journal of Education for Library and Information Science*, 34/1, Winter 1993, s. 66.

rihlerinde iç içe geçmiş durumdadırlar, onlar enformasyon mesleklerine aittirler ve günümüz toplumunun artan bilgi yığınının üstesinden gelmek zorundadırlar. Enformasyon meslekleri, bir bilim ailesine ait iseler de, böylece onlar, kendi teorilerinin ve fonksiyonlarının net olarak mesleğe has şekilde anlaşılabilirliğine ihtiyaç duyarlar. Ancak onların benzerlikleri ve özellikleri, sadece sözde kalmayacak, kabul edilebilir bir işbirliği ve uyumlaşma olduğu da görülecektir. “Bir kütüphanecinin ve enformasyon bilimcisinin, arşivcilerin çalışmalarını anlamamalarını veya anlayamamalarını (veya bizim aynı şekilde onların çalışmalarını anlamıyor/anlayamıyor olmamızı) farz etmek artık gerçek dışıdır. Ve hala anlamıyorlarsa, biz onların karmaşık dünyasına girerken onları da bizim dünyamıza getirerek bu yanlış anlamayı düzeltmek bizim görevimizdir”.²⁹

Şimdi her kim bürokrasinin arkasına saklanır ve geleneksel meslek sahasının değiştirilmesine ve böylelikle eğitimin bağlantısının değişmesine kulak tıkarsa, gelecekte hareket edemeyecek ve sadece tepki gösterebilecektir.³⁰ Diğer taraftan Potsdam modeli, uzun süreden beri, geleneksel eğitime dayanan Marburg ve Münih’deki hizmetiçi eğitimin mezunları ve mesleki derneklerin bir kısmı tarafından getirilen eleştiriye karşı cevap vermektedir. Bu geleneksel eğitimin zorlukları ve talepleri, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Devlet kurumlarına yönelik arşivcilik eğitiminin hüküm sürmesi yerine, bütün arşiv türleri için temel eğitim,
- Teorik büyüme yerine, bütün arşiv tiplerinde pratik eğitim ve staj,
- Kötü okullaşma (bozuk eğitim) yerine bilimsel-metodik temel eğitim,
- Örnek yığını yerine, temel ve geliştirme kurslarında metod bilgisi, temel bilgi ve branşlaşma,
- İzolasyon yerine, arşiv, kütüphane ve dokümantasyon bilimi sahalarında uyumlaşma.

²⁹ Terry Eastwood, “Nurturing Archival Education in the University”, *Journal of Education for Library and Information Science*, 34/1, Winter 1993, s. 71-72.

³⁰ Ernst Otto Bräunche, Michael Diefenbacher, Herbert Reyer, Klaus Wisotzky, “Auf dem Weg ins Abseits/ Zum Selbstverständnis archivarischer Tätigkeit”, *Der Archivar*, 48 (1995), s. 433-446.